

عوامل تأثیرگذار بر توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی

شهرستان نقده از دیدگاه اعضای تعاونی‌ها

لطیف حاجی^۱، محمد چیدری^{۲*}، شهلا چوپچیان^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۶/۷

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده از دیدگاه اعضای تعاونی‌ها با فن پیمایشی انجام گرفت. این تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی - همبستگی بود. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسش‌نامه و جامعه آماری نیز شامل اعضای تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده به تعداد ۷۷۸ نفر بود که حجم نمونه، به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب ۲۶۰ نفر تعیین شد. برای تعیین روایی پرسش‌نامه‌ها از پانل متخصصان گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس استفاده گردید. همچنین به منظور سنجش پایایی ابزار تحقیق از آزمون آلفای کرونباخ استفاده و مقدار آن برای قسمت‌های مختلف پرسش‌نامه بین ۰/۷۸ تا ۰/۸۲ محاسبه شد. از جمله آزمون‌های آماری مورد استفاده در این تحقیق ضریب همبستگی اسپیرمن، پیرسون، کای دو و رگرسیون چندگانه به روش گام به گام بود. نتایج تحلیل همبستگی نشان داد که متغیرهای فردی سن، محل سکونت، سابقه عضویت، تحصیلات و نیز عوامل اجتماعی- فرهنگی، شخصیتی، آموزشی- ترویجی، مدیریتی، اقتصادی، سیاسی و زیست‌محیطی با متغیر وابسته تحقیق رابطه معنی‌داری دارند و نتایج رگرسیون گام به گام نشان داد که از میان متغیرهای مورد مطالعه، ۵ متغیر شخصیتی، مدیریتی، سن، اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی بیشترین تأثیر را در توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده دارند و جمعاً ۵۲/۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کردند.

واژه‌های کلیدی: تعاونی‌های تولید کشاورزی، توسعه پایدار، شهرستان نقده

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس

۲. استاد گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس

E-mail: mchizari@modares.ac.ir

* نویسنده مسئول

۳. استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه

هدف تمامی کشورهای در حال توسعه دستیابی به اشتغال، رفاه اجتماعی و توسعه پایدار به منظور برطرف کردن فقر و بیکاری و نیل به سعادت انسانی آن جوامع است. از این رو، دولت‌ها با توجه به شرایط زمانی و مکانی موجود، نظریات و الگوهای مختلفی از رشد و توسعه را در دستور کار خود قرار می‌دهند. در این راستا، الگوی کارایی و گسترش شرکت‌های تعاونی از جمله الگوهای مورد استفاده این کشورها در زمینه‌سازی برای ایجاد اشتغال و جهت‌گیری در مسیر توسعه پایدار محسوب می‌شود (شمس‌الدینی، ۱۳۸۸). لذا بسط و توسعه اشتغال مولد و کاهش بیکاری یکی از اهداف مهم تعاونی‌هاست، زیرا تعاونی‌ها با سرمایه‌گذاری موجب ایجاد اشتغال مولد می‌شوند. در واقع یکی از اهداف کلان توسعه در اغلب کشورها و از جمله کشور ما، کاهش بیکاری و توسعه فعالیت‌های شغلی می‌باشد (مالکی، ۱۳۹۲). در این راستا، تعاونی‌های تولید کشاورزی رهیافتی مناسب برای دستیابی به توسعه اقتصادی و اجتماعی و نیز تحقق عدالت اجتماعی به شمار می‌روند (نصیری، ۱۳۸۹). در حقیقت تعاونی‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای در کاهش فقر، بهبود امنیت غذایی و به وجود آوردن فرصت‌های شغلی ایفا می‌کنند (Eid & Martínez, 2014). به طوری که در سراسر جهان ۱۰۰ میلیون شغل ایجاد کرده‌اند و یک میلیارد نفر عضو دارند (IYC^۱, 2012).

به طور مشخص، تعاونی‌ها به کاهش شکاف میان کشورهای توسعه‌یافته و کشورهای در حال توسعه (از طریق ایجاد نظام‌های اقتصادی برای بحران‌های جاری و نیز ایجاد پایه اقتصادی در سطح جهان) و ایجاد یک محیط بارور جهانی کمک می‌کنند (ILO^۲, 2014). در دهه‌های اخیر، تعاونی‌ها به عنوان نهادی بالقوه برای تقویت توسعه اجتماعی و اقتصادی و کاهش فقر مورد توجه قرار گرفته‌اند (Borda-Rodriguez & Vicari, 2014)، چرا که می‌توانند در استفاده مناسب از زمین، حفاظت از جنگل‌ها، کویزدایی، بیوتکنولوژی پایدار، حفاظت و مدیریت منابع آب و در نتیجه توسعه پایدار مؤثر باشند (صفری شالی، ۱۳۸۰). توجه به تعاونی‌ها، به عنوان یکی از نظام‌های

---

1. International Year of Cooperatives

2. International Labour Organization

بهره‌برداری موفق، گذشته از سلامت محیط‌زیست می‌تواند به افزایش بهره‌وری و تولید در عین حفظ مالکیت افراد بینجامد(همان). طی سال‌های پس از اجرای برنامه اول توسعه کشور و به خصوص در چندسال اخیر، برنامه‌ریزان بخش کشاورزی توجه زیادی به مسئله تعاونی‌ها و متشکل نمودن کشاورزان در قالب نظام بهره‌برداری تعاونی نشان داده‌اند. در این راستا ابزار و امکانات فراوانی نیز به کار گرفته شده است (حیدری‌ساربان، ۱۳۹۰)، اما به نظر می‌رسد عوامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌ها نادیده گرفته شده است. واضح است که شناخت عوامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی، از دیدگاه اعضای تعاونی‌ها، موجب خواهد شد که برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران با دیدی بازتر در جهت تقویت و گسترش تعاونی‌ها اقدام کنند و موجبات توسعه کشاورزی و روستایی را فراهم سازند.

پیشینه تحقیق

برنامه‌ریزی، نظارت و کنترل نهادهای دولتی و بیرونی، تشکیل گروه‌های محلی در جهت تقویت همکاری‌ها و مشارکت‌های مردمی و فناوری‌های حافظ پایداری کشاورزی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در دستیابی به کشاورزی پایدار و متعاقب آن توسعه روستا هستند (فراهانی و همکاران، ۱۳۹۱). همچنین تقویت مؤسسات و نهادهای روستایی و مشارکت زنان روستایی می‌تواند تأثیر مهمی در فرایند توسعه پایدار و اتخاذ سیاست‌های مربوطه داشته باشد (خسروی‌پور و فروشانی، ۱۳۹۰). بر همین اساس تأمین نیازهای اساسی، افزایش تولید، کاهش فقر، امنیت غذایی، اشتغال، افزایش درآمد، حفظ محیط‌زیست، توسعه فرصت‌های شغلی، افزایش مشارکت و اعتماد به نفس به پایداری توسعه روستایی می‌انجامد(فتحی و مطلق، ۱۳۸۹؛ شاه‌ولی و همکاران، ۱۳۸۵).

نجفی و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیق خود تحت عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر موفقیت تشکل‌های آب‌بران: دیدگاه بهره‌برداران حوزه‌های کرخه شمالی و جنوبی استان خوزستان» به این نتیجه رسیدند که بین سن و موقعیت اراضی آبی بهره‌برداران با متغیر وابسته عوامل مؤثر بر

موفقیت تشکل‌های آب‌بران رابطه منفی و معنی‌دار و بین متغیرهایی همچون تحصیلات، میزان اراضی، سابقه عضویت و نوع مالکیت افراد با متغیر وابسته، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. حیدری ساریان (۱۳۹۰) با بررسی عوامل مؤثر بر تشکیل تعاونی‌های تولیدی در مناطق روستایی به این نتیجه رسید که بهبود مدیریت داخلی، توانمندی‌های مشارکتی و انگیزشی، بهبود توانمندی‌های اقتصادی و بهبود آموزش و نظارت از عوامل مؤثر بر موفقیت و توسعه تعاونی‌ها هستند و همچنین بین عوامل اجتماعی، ترویجی، اقتصادی و محیطی با عضویت کشاورزان در تعاونی‌های تولید رابطه معناداری وجود دارد. آقاصفیری و همکاران (۱۳۹۳) به شناسایی و تدوین راهبردهای مناسب توسعه تعاونی‌های تولید کشاورزی ایران در قالب تحلیل سوات (SWOT) پرداختند و از مهم‌ترین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای تعاونی‌ها به ترتیب به افزایش سطح آگاهی فنی و تخصصی اعضا، ضعف رهبری و مدیریت توانمند، حمایت دولت از بخش تعاونی و نامشخص بودن جایگاه تعاونی در امور حقوقی تعاونی اشاره کردند.

کرمی و علی‌بیگی (۱۳۹۳) در تحقیق خود تحت عنوان «شناسایی و اولویت‌بندی عوامل تأثیرگذار بر توسعه تعاونی‌های تولیدی کشاورزی» به این نتیجه رسیدند که به ترتیب ۵ عامل آموزشی، فرهنگی - اجتماعی، شخصیتی، مدیریتی و اقتصادی بر توسعه تعاونی‌های کشاورزی تأثیرگذارند.

نخوما (Nkhoma, 2011) در تحقیق خود در زمینه توسعه و موفقیت تعاونی‌ها، مهارت‌های مدیریتی و ظرفیت تجاری، محیط بازار، انگیزه‌ها، نقش حکومت و تعهد اعضا و مشارکت را از عوامل تأثیرگذار برشمرد.

پاودیال (Pavdial, 2010) در بنگلادش در پژوهشی به این نتیجه رسید که بین تشکیل و توسعه تعاونی‌های تولیدی در مناطق روستایی با میزان مشارکت اجتماعی، تماس‌های ترویجی و اعتماد اجتماعی-نهادی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

نتایج به دست آمده از پژوهش مرادی و علی‌بیگی (۱۳۸۹) نشان داد که بین متغیرهای مستقل تحقیق (جنبه‌های انسانی و اجتماعی، محیط قانونی، نهادی و سیاست‌گذاری، میزان شناخت

اعضا از اصول تعاون و عوامل اقتصادی) و موفقیت و توسعه تعاونی همبستگی قوی و معناداری وجود دارد. تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که همبستگی میان متغیرهای مستقل و وابسته بالا و ضریب تعیین برابر ۵۱٪ است.

نتایج مطالعه رجایی و همکاران (۲۰۱۱) نشان داد که از دیدگاه مدیران مهم‌ترین عوامل در تقویت کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی عبارت‌اند از: حمایت مالی و اعمال معافیت مالیاتی، اصلاح قوانین بانکی، تنظیم و تطبیق مقررات با شرایط کارآفرینان و آماده کردن سند کارآفرینی ملی توسعه (Rajaei et al., 2011).

نتایج مطالعه خسروی پور و همکاران (۱۳۹۰) نشان داد که داشتن حق مشارکت بالای اعضا در تصمیم‌گیری برای تعاونی و استفاده از نتایج پژوهش‌ها برای کارآمدی نظام بهره‌برداری تعاونی از مهم‌ترین ویژگی‌های تعاونی کشاورزی کارآفرین از دیدگاه مدیران و اعضای هیئت‌مدیره تعاونی‌ها بوده‌اند. همچنین بهره‌گیری از فرصت‌های نو برای کسب درآمد بیشتر و جلب حمایت‌های بیشتر دولت و نهادهای بومی و سنتی از مهم‌ترین ضرورت‌های ایجاد و توسعه تعاونی کارآفرین می‌باشند.

نتایج حاصل از تحلیل عاملی مطالعه سامیان و همکاران (۱۳۹۱) نشان داد که عوامل اقتصادی، فردی، مدیریتی، فنی و اجتماعی بیشترین تأثیر را در موفقیت و توسعه تعاونی‌های روستایی دارند. محمودزاده و صبوری (Mahmoodzadeh & Sabouri, 2014) نیز نشان دادند که عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی، عوامل اداری آشنایی با عوامل آموزشی از عوامل مؤثر بر تمایل کشاورزان برای ایجاد تعاونی‌های تولید در شهرستان مهابادند که ۸۰/۸۳ درصد از واریانس را تبیین کرده‌اند.

بر اساس یافته‌های مطالعه عباسی و قورچیان (۱۳۸۸)، مجموعه عوامل متنوعی نظیر آگاهی از فرصت‌ها و زمینه‌های شغلی، آشنایی با نحوه تشکیل شرکت‌های تعاونی، آگاهی از پتانسیل‌ها و قابلیت‌های بخش تعاون، آشنایی با حمایت‌های دولت از بخش تعاون، وجود انگیزه قوی و حمایت‌های مورد نیاز مالی و تجهیزاتی در روند شکل‌گیری و توسعه تعاونی‌ها ضرورت دارند.

جنیدی (Joneydi, 2012) در تحقیق خود نشان داد که رابطه مثبت و معناداری بین سن، تجربه کشاورزی، نوع کشاورزی، منطقه زمین‌های کشاورزی، ویژگی‌های زیست‌محیطی، موقعیت اجتماعی، دانش و نگرش برای پایداری تعاونی تولید کشاورزی وجود دارد.

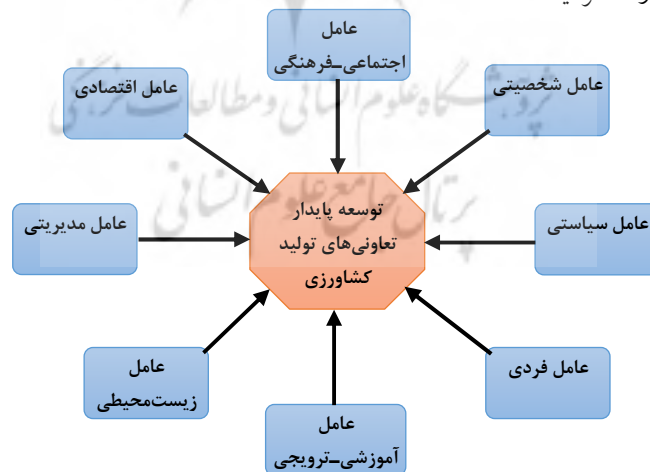
اوزدمیر (Özdemir, 2005) وضعیت سهامداران در تعاونی‌های کشاورزی ترکیه را ارزیابی کرد و نشان داد که دلایل ناکامی این شرکت‌ها ضعف در اموری مانند سرمایه، یکپارچه‌سازی، آموزش و پژوهش، مدیریت و قانون ممیزی می‌باشند. همچنین میزان مشارکت و همکاری اعضا در امور اجرایی تعاونی اهمیت ویژه‌ای در توسعه آن دارد (Amini et al., 2008) و کلید موفقیت و پایداری یک تعاونی ارتقای عملکرد و ارائه خدمات برای جلب رضایت اعضاست (Liebrand & Charles Ling, 2014). تعهد و علاقه بالای اعضا نیز در موفقیت و توسعه تعاونی‌ها ضروری است (Novkovic & Power, 2005).

از دیگر عوامل تأثیرگذار بر توسعه تعاونی‌ها مهارت فنی مدیران و مهارت مدیریت روابط بین فردی و مدیریت مناسب تعاونی‌هاست (Amini et al., 2008). در این باره نخوما (Nkhoma, 2011) در پژوهش خود نشان داد که عدم دسترسی به بازار، ضعف نهادی و فقدان مهارت‌های مدیریتی از مشکلات اصلی در پایداری تعاونی‌ها می‌باشند. همچنین نتایج مطالعه گارنوسکا و همکاران (Garnevska et al., 2011) نشان داد که محیط قانونی پایدار، رهبری، پشتیبانی مالی و فنی دولت، درک کشاورز و مشارکت فعالیت‌های تعاونی و حمایت خارجی مناسب از حرفه‌سازمان‌های غیردولتی از عوامل کلیدی برای توسعه پایدار موفق تعاونی‌های کشاورزی در شمال غرب چین‌اند. یافته‌های مطالعه مونتس و مادامبا (Montes & Madamba, 2013) نیز نشان داد که پایداری تعاونی‌ها در آسیا تابع درجه مختلفی از هر یک از عوامل مانند: رهبری، برنامه‌ریزی استراتژیک، نوآوری مستمر، مدل‌های کسب و کار انعطاف‌پذیر و ساختارهای سازمانی هماهنگ، نفوذ بین‌المللی بازارها و تعهد عضو به تعاونی می‌باشد.

مطابق با نتایج تحقیق ایزدی و همکاران (۱۳۹۲)، سازه‌هایی همچون سودآوری، انعطاف‌پذیری، رضایت مشتری و کارکنان، حفظ محیط زیست و اشتغال‌زایی بر توسعه کارآفرینی در مشاغل کوچک روستایی تأثیر دارند. همچنین عواملی همچون مقررات و استانداردهای تعیین‌شده توسط دولت و مسائل زیست‌محیطی در پایداری شرکت‌های متوسط و کوچک مقیاس

دخیل هستند (Salimzadeh et al., 2013). در همین راستا چلیکاو همکاران (Çelik et al., 2012) به بررسی نقاط قوت، ضعف، تهدیدها و فرصت‌ها در تعاونی شیلات ترکیه پرداختند. براساس نتایج به دست آمده، نقاط ضعف و تهدیدهای عمده عبارت‌اند از: مشکلات بازاریابی، سطح پایین آموزش کشاورزان و کارگران، مشکلات مالی و آلودگی محیط‌زیست. ویژگی‌های شخصیتی از عوامل مؤثر دیگری هستند که در روند توسعه در تعاونی‌ها تأثیرگذارند. در این زمینه، انگیزه فرد و جامعه، خلاقیت، پیش‌گام بودن، ریسک‌پذیری و اعتماد به نفس از عوامل مؤثر در کارآفرینی هستند (Kalkan & Kaygusuz, 2012; Frese & Gielnik, 2014). همچنین برخی عناصر اساسی برای تحقق توسعه پایدار و موفقیت تعاونی عبارت‌اند از: نزدیکی جغرافیایی، اعتماد، نوآوری، انتشار دانش، رقابت، نقش دولت، دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی، مدیریت مشارکتی و فناوری‌های جدید (Sariannidis et al., 2011).

بر اساس مطالعه مبانی نظری، یافته‌های پژوهشی و بررسی نظرات پژوهشگران، تعداد زیادی متغیر مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی شناسایی شدند که برخی از متغیرها به لحاظ هم‌پوشانی با یکدیگر ادغام گردیدند. همچنین متغیرهای استخراج شده به عنوان عوامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی انتخاب شدند و چارچوب مفهومی پژوهش حاضر به صورت زیر ارائه گردید:

شکل ۱. عوامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش تحلیل داده‌ها، همبستگی-توصیفی است. جامعه آماری تحقیق را اعضای تعاونی‌های تولید کشاورزی به تعداد ۷۷۸ نفر تشکیل دادند. حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان ۲۶۰ نفر برآورد شد که از این تعداد ۲۳۴ پرسش‌نامه جهت تجزیه و تحلیل مناسب تشخیص داده شد. نمونه‌ها به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای انتخاب شدند. زمینه فعالیت تعاونی‌ها زراعی، باغی، دامی و... بود که با استفاده از انتساب متناسب، تعداد نمونه‌ها در هر طبقه تعیین شدند. برای تعیین روایی ابزار تحقیق از نظر اعضای هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس استفاده شد. همچنین برای تعیین پایایی، ۳۰ پرسش‌نامه به صورت تصادفی بین اعضای تعاونی‌های کشاورزی خارج از نمونه تحقیق توزیع گردید و پس از جمع‌آوری داده‌ها ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسش‌نامه محاسبه گردید که مقدار آن بین ۰/۷۸ تا ۰/۸۲ بود. داده‌های تحقیق پس از جمع‌آوری، وارد نرم‌افزار SPSS22 شد و سپس با استفاده از آمار توصیفی و آمار استنباطی (تحلیل همبستگی و رگرسیون چندمتغیره) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج و بحث

نتایج پژوهش نشان داد که از ۲۳۴ نفر پاسخگو ۱۹۳ نفر (۸۲/۵ درصد) مرد و بقیه زن بودند. میانگین سنی افراد ۴۱/۴۳ سال و جوان‌ترین آن‌ها ۱۹ سال و مسن‌ترین آنان ۷۲ سال داشتند. از نظر میزان تحصیلات، به طور مساوی، بیشترین فراوانی مربوط به راهنمایی و دیپلم (با فراوانی ۶۲ و ۶۲) و افراد با میزان تحصیلات بالاتر از لیسانس ۳ نفر بودند. میانگین سابقه عضویت افراد در تعاونی ۱۳/۰۵ سال بود که طبقه ۵-۱۰ سال بیشترین فراوانی (۸۱ نفر) را داشت. میانگین درآمد افراد حدود یک میلیون تومان در ماه بود. از نظر محل سکونت نیز نتایج نشان داد که اکثریت اعضا، با فراوانی ۱۵۲ نفر، در روستا زندگی می‌کنند (جدول ۱).

جدول ۱. ویژگی‌های فردی پاسخگویان تحقیق

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
سن (سال)	کمتر از ۳۰	۳۷	۱۵/۸	۱۷/۱	۱۷/۱
	۳۰ تا ۴۰	۷۱	۳۰/۳	۳۲/۷	۴۹/۸
	۴۰ تا ۵۰	۶۵	۲۷/۸	۳۰	۷۹/۷
	بیشتر از ۵۰	۴۴	۱۸/۸	۲۰/۳	۱۰۰
میانگین: ۴۱/۴۳، انحراف معیار: ۱۱/۰۳، بیشینه: ۷۲، کمینه: ۱۹					
سابقه عضویت (سال)	کمتر از ۵	۱۲	۵/۱	۵/۳	۵/۳
	۵ تا ۱۰	۸۱	۳۴/۶	۳۵/۷	۴۱
	۱۰ تا ۱۵	۷۷	۳۲/۹	۳۳/۹	۷۴/۹
	۱۵ تا ۲۰	۲۶	۱۱/۱	۱۱/۵	۸۶/۳
	بیشتر از ۲۰	۳۱	۱۳/۲	۱۳/۷	۱۰۰
میانگین: ۱۳/۰۵، انحراف معیار: ۶/۴۹، بیشینه: ۳۰، کمینه: ۲					
میزان تحصیلات	بی سواد	۳۱	۱۳/۲	-	۱۳/۲
	ابتدایی	۴۹	۲۰/۹	-	۳۴/۲
	راهنمایی	۶۲	۲۶/۵	-	۶۰/۷
	دیپلم	۶۲	۲۶/۵	-	۸۷/۲
	لیسانس	۲۷	۱۱/۵	-	۹۸/۷
	بالتر از لیسانس	۳	۱/۳	-	۱۰۰
درآمد ماهانه (هزار تومان)	کمتر از ۵۰۰	۳۷	۱۵/۸	۲۲/۲	۲۲/۲
	۵۰۰ تا ۱۰۰۰	۶۸	۲۹/۱	۴۰/۷	۶۲/۹
	۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰	۴۰	۱۷/۱	۲۴	۸۶/۸
	۱۵۰۰ تا ۲۰۰۰	۱۸	۷/۷	۱۰/۸	۹۷/۶
	بیشتر از ۲۰۰۰	۴	۱/۷	۲/۴	۱۰۰
میانگین: ۹۹۴۵۸۰/۸۴، انحراف معیار: ۵۵۹۳۲۰/۹۱، بیشینه: ۳۰۰۰، کمینه: ۴۵۰					
جنسیت	زن	۴۱	۱۷/۵		
	مرد	۱۹۳	۸۲/۵		
محل سکونت	روستا	۱۵۲	۶۵		
	شهر	۳۳	۱۴/۱		
	شهر و روستا	۴۹	۲۰/۹		

منبع: یافته‌های تحقیق

رتبه‌بندی گویه‌های توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی

به منظور سنجش توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی از ۱۸ گویه به صورت طیف لیکرت (۰: اصلاً، ۱: خیلی کم، ۲: کم، ۳: متوسط، ۴: زیاد و ۵: خیلی زیاد) استفاده شد. برپایه جدول ۲، گویه‌ها براساس ضریب تغییرات رتبه‌بندی شدند و به این ترتیب گویه‌های "آزاد و اختیاری بودن عضویت افراد در تعاونی کشاورزی"، "در حال رشد بودن فعالیت تعاونی‌های کشاورزی در منطقه" و "موفق بودن تعاونی‌های کشاورزی در ایجاد اشتغال پایدار برای افراد" به ترتیب بالاترین رتبه‌ها را به خود اختصاص دادند.

جدول ۲. رتبه‌بندی گویه‌های توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی

رتبه	ضریب تغییرات*	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۳۹۵	۱/۳۸۷	۳/۵۱	آزاد و اختیاری بودن عضویت افراد در تعاونی کشاورزی
۲	۰/۴۱۳	۱/۱۵۵	۲/۷۹	در حال رشد بودن فعالیت تعاونی‌های کشاورزی در منطقه
۳	۰/۴۱۴	۱/۱۴۸	۲/۷۷	موفق بودن تعاونی‌های کشاورزی در ایجاد اشتغال پایدار برای افراد
۴	۰/۴۱۷	۱/۲۸۱	۳/۰۷	نقش تعاونی کشاورزی در تولید محصولات سالم
۵	۰/۴۳۲	۱/۱۹۴	۲/۷۶	نقش تعاونی کشاورزی در ارتقای منزلت اجتماعی اعضا
۶	۰/۴۳۴	۱/۲۰۳	۲/۷۷	تأثیر تعاونی‌های کشاورزی در امنیت غذایی منطقه
۷	۰/۴۳۷	۱/۱۶۰	۲/۶۵	توجه کردن اعضا به مسائل زیست‌محیطی
۸	۰/۴۷۱	۱/۱۸۸	۲/۵۲	نقش تعاونی‌های کشاورزی در حل تعارضات، ایجاد صلح و انسجام اجتماعی بین اعضا
۹	۰/۴۸۵	۱/۲۱۰	۲/۴۹	نقش تعاونی‌های کشاورزی در کاهش فقر در بین اعضا
۱۰	۰/۴۹۱	۱/۳۸۰	۲/۸۱	نقش اعضا در انتخاب هیئت مدیره شرکت تعاونی کشاورزی
۱۱	۰/۴۹۲	۱/۲۴۱	۲/۵۲	به ارمغان آوردن زندگی سالم و مطمئن تعاونی‌های کشاورزی برای اعضا
۱۲	۰/۴۹۹	۱/۲۱۴	۲/۴۳	نقش تعاونی کشاورزی در کاهش ضایعات
۱۳	۰/۵۰۹	۱/۱۷۷	۲/۳۱	نقش مثبت تعاونی‌های کشاورزی در مدیریت پایدار منابع (نظیر آب، خاک، هوا، گیاهان و...)

ادامه جدول ۲

۱۴	۰/۵۳۰	۱/۲۷۸	۲/۴۱	مشارکت گروه‌های اجتماعی (نظیر زنان، جوانان، افراد مسن و...) در تعاونی‌های کشاورزی
۱۵	۰/۵۵۹	۱/۲۰۲	۲/۱۵	نقش تعاونی کشاورزی در مدیریت پسماندهای موجود
۱۶	۰/۵۶۲	۱/۲۸۹	۲/۲۹	برگزاری کلاس آموزشی در زمینه حفاظت از محیط‌زیست
۱۷	۰/۵۸۰	۱/۲۴۹	۲/۱۵	نقش تعاونی‌های تولید کشاورزی در توانمندسازی زنان
۱۸	۰/۶۱۱	۱/۲۷۱	۲/۰۸	فراهم کردن زمینه‌های مشارکت و فعالیت اعضا در تعاونی کشاورزی توسط نهادهای دولتی

مأخذ: یافته‌های تحقیق

* ضریب تغییرات با طیف لیکرت (۰: اصلاً، ۱: خیلی کم، ۲: کم، ۳: متوسط، ۴: زیاد، ۵: خیلی زیاد) مورد سنجش قرار گرفت.

رتبه‌بندی گویه‌های عوامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی

در این پژوهش به منظور بررسی عوامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی از ۷ عامل استفاده شد که بر اساس ضریب تغییرات رتبه‌بندی شدند. همان‌طور که در جدول ۳ نیز مشخص می‌باشد، عامل اجتماعی- فرهنگی دارای ۶ گویه، شخصیتی ۶ گویه، آموزشی - ترویجی ۶ گویه، مدیریتی ۷ گویه، اقتصادی ۶ گویه، سیاستی ۷ گویه و زیست‌محیطی ۴ گویه می‌باشند (جدول ۳).

جدول ۳. رتبه‌بندی گویه‌های عوامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی

رتبه	ضریب تغییرات %	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها	عامل
۱	۰/۳۱۰	۱/۰۱۷	۳/۲۸	اعتقاد اعضای تعاونی‌های کشاورزی به همکاری و تعاون	۱- ارزش‌های اخلاقی
۲	۰/۳۱۸	۱/۰۶۶	۳/۳۵	روحیه همکاری بین اعضای تعاونی کشاورزی	
۳	۰/۳۳۶	۱/۰۷۷	۳/۲۰	آگاهی اعضا از فلسفه و اصول تعاونی‌های کشاورزی	
۴	۰/۳۴۰	۱/۰۸۶	۳/۱۹	تأمین رضایت اعضای تعاونی تولید کشاورزی	
۵	۰/۳۴۷	۱/۱۱۴	۳/۲۱	اعتماد افراد به یکدیگر در تعاونی	
۶	۰/۳۶۳	۱/۱۲۹	۳/۱۱	ارتباط اعضای تعاونی‌های کشاورزی با دیگر تعاونی‌ها	
۱	۰/۳۱۹	۱/۰۰۷	۳/۱۵	انگیزه زیاد اعضای تعاونی‌های کشاورزی برای کار در واحد تولیدی	۲- تخصصی
۲	۰/۳۲۰	۱/۰۸۹	۳/۴۰	علاقه‌مندی به کار در تعاونی کشاورزی	
۳	۰/۳۲۱	۱/۰۲۱	۳/۱۸	وجود روحیه خلاقیت و کارآفرینی در بین اعضای تعاونی	
۴	۰/۳۳۵	۱/۱۶۱	۳/۴۶	تعهد اعضا نسبت به فعالیت‌های تعاونی	
۵	۰/۳۴۹	۱/۱۱۵	۳/۱۹	داشتن ریسک‌پذیری بالا در فعالیت‌های تعاونی	
۶	۰/۳۴۹	۱/۱۰۲	۳/۱۵	استفاده از روش‌های جدید و ابتکاری در فعالیت‌های تعاونی کشاورزی	
۱	۰/۳۰۶	۱/۰۴۸	۳/۴۲	شرکت در دوره‌های آموزشی به منظور توسعه تعاونی کشاورزی	۳- توانمندی
۲	۰/۳۱۳	۱/۰۹۳	۳/۴۹	وجود مراکز آموزشی-ترویجی	
۳	۰/۳۳۷	۱/۰۷۴	۳/۱۸	دسترسی و به کارگیری رهنمودهای آموزشی-ترویجی	
۴	۰/۳۴۷	۱/۰۴۲	۳/۰۰	استفاده از نتایج پژوهش‌های مبتنی بر کارآمدی نظام بهره‌برداری تعاونی‌های کشاورزی	
۵	۰/۳۵۲	۱/۰۵۷	۳/۰۰	ارتباط با مراکز آموزشی-ترویجی	
۶	۰/۳۹۹	۱/۱۷۰	۲/۹۳	اطلاع‌رسانی شبکه‌ها و منابع اطلاعاتی (نظیر تلویزیون، رادیو و...)	
۱	۰/۲۹۱	۱/۱۰۲	۳/۷۸	مهارت و تخصص (برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و...) مدیر عامل تعاونی	۴- توانمندی
۲	۰/۳۲۷	۱/۱۰۳	۳/۳۷	سطح تحصیلات مدیر عامل واحد تولیدی	
۳	۰/۳۵۲	۱/۱۰۴	۳/۱۳	تجربه مدیر عامل در زمینه فعالیت در تعاونی‌های کشاورزی	
۴	۰/۳۶۰	۱/۱۵۵	۳/۲۰	کارآمد بودن مدیر عامل در زمینه فعالیت در تعاونی‌های کشاورزی	
۵	۰/۳۷۵	۱/۱۷۰	۳/۱۲	اقتدار و توان اجرایی بالای مدیران تعاونی‌های کشاورزی	
۶	۰/۳۷۸	۱/۲۳۴	۳/۲۶	اهمیت دادن به ارتباط مناسب بین تولید و بازاریابی از سوی مدیر	
۷	۰/۳۸۷	۱/۱۷۸	۳/۰۴	توجه مدیران تعاونی کشاورزی به توسعه منابع انسانی	

ادامه جدول ۳

۱	۰/۳۱۹	۱/۰۶۷	۳/۳۴	سرمایه‌گذاری بلندمدت در واحد تولیدی	اقتصادی
۲	۰/۳۲۷	۱/۰۷۸	۳/۲۹	بیمه نمودن به منظور کاهش خسارت تعاونی‌های کشاورزی	
۳	۰/۳۲۹	۱/۰۶۶	۳/۲۴	بالا بودن اطلاع از وضعیت بازار	
۴	۰/۳۳۱	۱/۱۴۲	۳/۴۵	حذف واسطه‌ها در زمینه خرید و فروش محصولات	
۵	۰/۴۰۶	۱/۱۵۵	۲/۸۴	بهره‌مندی اعضا از اعتبارات و تسهیلات بانکی و دولتی (وام، یارانه)	
۶	۰/۴۰۹	۱/۱۶۲	۲/۸۴	خرید تضمینی محصولات در تعاونی‌های کشاورزی	
۱	۰/۳۳۸	۱/۱۱۱	۳/۲۸	وجود بستر قانونی مناسب برای فعالیت تعاونی‌های کشاورزی	سیاسی
۲	۰/۳۵۵	۱/۱۳۵	۳/۱۹	حمایت دولت از تعاونی‌های کشاورزی طبق اصل ۴۴ قانون اساسی	
۳	۰/۳۷۵	۱/۱۱۲	۲/۹۶	نظارت وزارتخانه و سازمان‌های مربوطه بر کار تعاونی‌های کشاورزی	
۴	۰/۳۸۵	۱/۰۶۷	۲/۷۷	اتخاذ سیاست واحد دولت در قبال تعاونی‌های تولید کشاورزی	
۵	۰/۳۹۷	۱/۲۱۶	۳/۰۶	واگذاری تصدی امور به تعاونی‌های کشاورزی دولت از سوی دولت	
۶	۰/۴۱۹	۱/۱۲۵	۲/۶۸	اهمیت دولت به سرمایه‌گذاری در تعاونی‌های کشاورزی	
۷	۰/۴۲۸	۱/۰۸۵	۲/۵۳	رابطه روشن و باز دولت با تعاونی‌های تولید کشاورزی	
۱	۰/۲۹۱	۱/۰۸۴	۳/۷۲	حفاظت از منابع تولید به دلیل مالکیت افراد	زیست‌محیطی
۲	۰/۳۲۴	۱/۱۳۶	۳/۵۰	استفاده از نهاده‌های آلی در واحد تولیدی	
۳	۰/۳۳۶	۱/۰۸۴	۳/۲۲	استفاده از فناوری‌های سازگار با محیط‌زیست	
۴	۰/۳۶۷	۱/۱۴۲	۳/۱۱	استفاده از روش‌های نوین آبیاری در واحد تولیدی	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

*ضریب تغییرات با طیف لیکرت (۱:خیلی کم، ۲:کم، ۳:متوسط، ۴:زیاد، ۵:خیلی زیاد) مورد سنجش قرار گرفت.

توصیف و تحلیل میزان پایداری تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده با استفاده از شاخص ناموزون موریس

به منظور توصیف کیفی میزان توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده از شاخص ناموزون موریس استفاده شد. در این روش نحوه تبدیل امتیازات کسب شده در قالب سه سطح به شرح زیر است. ساختار کلی مدل مورد استفاده نیز چنین می‌باشد:

$$y_{ij} = \frac{X_{ij} - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}}$$

Y_{ij} شاخص ناموزون برای متغیر i ام در واحد j ام

X_{ij} متغیر i ام در واحد j ام

$X_{\min}$ حداقل مقدار i ام

$X_{\max}$ حداکثر مقدار i ام

شاخص اصلی توسعه در این مدل عبارت است از:

$$D.I. = \frac{\sum_{i=1}^n y_{ij}}{n}$$

که n تعداد شاخص‌ها و متغیرهای مورد مطالعه و $D.I.$ شاخص اصلی ضریب توسعه است که مقدار آن بین صفر تا یک متغیر می‌باشد هر چه مقدار $D.I.$ بیشتر باشد، نشان دهنده درجه توسعه‌یافتگی بالاتر و هر چه مقدار آن کمتر باشد، نشان دهنده درجه توسعه‌یافتگی کمتر است (Neumayer, 2001):

HDI < 0.500 پایین

HDI = 0.500–0.799 متوسط

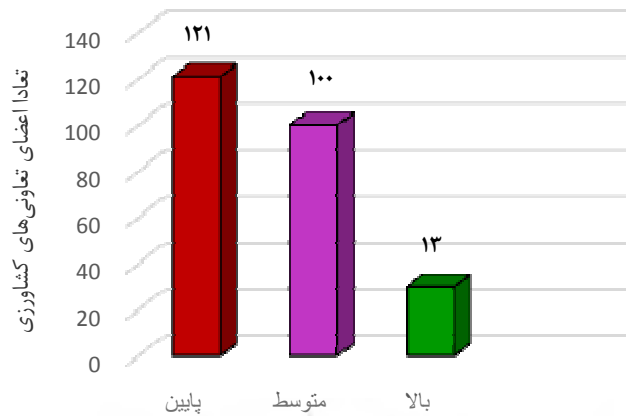
HDI > 0.800 بالا

به این ترتیب، با استفاده از شاخص ناموزون موریس توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده به سه سطح تبدیل شد. با توجه به جدول ۴ و نمودار ۱، در کل می‌توان گفت میزان توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان پایین می‌باشد.

جدول ۴. سطح‌بندی میزان توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی شهرستان نقده

سطح	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی	نما (مد)
پایین	۱۲۱	۵۱٫۷	۵۱٫۷	
متوسط	۱۰۰	۴۲٫۷	۹۴٫۴	پایین
بالا	۱۳	۵٫۶	۱۰۰	
مجموع	۲۳۴	۱۰۰		

مأخذ: یافته‌های تحقیق

سطوح توسعه یافتگی تعاونی‌های کشاورزی شهرستان نقده

نمودار ۱. سطوح توسعه یافتگی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده

مأخذ: یافته‌های تحقیق

رابطه متغیرهای تحقیق

به منظور تعیین رابطه بین متغیرهای مستقل پژوهش و متغیر وابسته توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی از ضرایب همبستگی پیرسون و اسپیرمن و کای دو استفاده شد. براساس نتایج، بین متغیر وابسته با متغیرهای سن (رابطه منفی و معنی‌دار)، سابقه عضویت، عامل اجتماعی- فرهنگی، شخصیتی، آموزشی-ترویجی، مدیریتی، اقتصادی، سیاستی و زیست‌محیطی اعضای تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده با ۹۹ درصد اطمینان و نیز با تحصیلات و محل سکونت با ۹۵ درصد اطمینان رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

جدول ۵. نتایج حاصل از آزمون‌های همبستگی میان متغیرهای مستقل تحقیق و متغیر وابسته

تعاونی‌های تولید کشاورزی

متغیر	ضریب همبستگی (r)	سطح معنی‌داری	نوع آزمون
سن	-.۰/۲۷۲**	۰/۰۰۱	پیرسون
تحصیلات	۰/۱۳۳*	۰/۰۴۰	اسپیرمن
جنسیت	۰/۰۸۹	۰/۵۹۹	کای دو
محل سکونت	۰/۲۳۶*	۰/۰۳۷	کای دو
سابقه عضویت	۰/۱۸۸**	۰/۰۰۶	پیرسون
درآمد ماهانه	۰/۰۲۱	۰/۷۹۴	پیرسون
عامل فرهنگی-اجتماعی	۰/۵۶۶**	۰/۰۰۱	پیرسون
عامل شخصیتی	۰/۶۰۳**	۰/۰۰۱	پیرسون
عامل آموزشی-ترویجی	۰/۵۷۸**	۰/۰۰۱	پیرسون
عامل مدیریتی	۰/۶۰۰**	۰/۰۰۱	پیرسون
عامل اقتصادی	۰/۴۷۲**	۰/۰۰۱	پیرسون
عامل سیاسی	۰/۴۱۶**	۰/۰۰۱	پیرسون
عامل زیست‌محیطی	۰/۳۶۲**	۰/۰۰۱	پیرسون

مأخذ: یافته‌های تحقیق

**معنی‌داری در سطح ۰/۰۵، *معنی‌داری در سطح ۰/۰۱

در این پژوهش به منظور پیش‌بینی عوامل تأثیرگذار بر توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی از رگرسیون چند متغیره به روش گام به گام استفاده شد. متغیرهایی که با متغیر وابسته (توسعه پایدار تعاونی) همبستگی داشتند وارد معادله شدند که بر اساس نتایج رگرسیون، ۵ متغیر سن، عوامل اجتماعی- فرهنگی، شخصیتی، مدیریتی و اقتصادی در معادله باقی ماندند و جمعاً ۵۲/۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کردند (جدول ۵).

در این باره، عامل مدیریتی با $Beta=0/288$ بیشترین تبیین متغیر وابسته از روی متغیرهای مستقل را دارد و بعد از آن به ترتیب عوامل شخصیتی، سن، اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی، با مقادیر بتای $0/251$ ، $-0/251$ ، $0/165$ و $0/152$ در رده‌های بعدی قرار می‌گیرند. همچنین شاخص دوربین واتسون (شاخص استقلال واریانس) $1/70$ به دست آمد که نشانه خوب بودن شاخص می‌باشد.

جدول ۶. نتایج رگرسیون چندمتغیره به روش گام به گام

متغیر	r	r ²	r ² adjusted	b	β	t	sig	vif	durbin watson
عدد ثابت				۱۲/۸۸۳		۲/۶۲	۰/۰۰۹		۱/۷۰
۱ شخصیتی (X ₁)	۰/۵۹۸	۰/۳۵۸	۰/۳۵۴	۰/۷۲۴	۰/۲۵۱	۳/۰۴	۰/۰۰۳	۲/۵۵	
۲ مدیریتی (X ₂)	۰/۶۹۲	۰/۴۷۸	۰/۴۷۳	۰/۵۴۵	۰/۲۸۸	۳/۸۰	۰/۰۰۱	۲/۱۴	
۳ سن (X ₃)	۰/۷۱۸	۰/۵۱۵	۰/۵۰۷	-۰/۲۵۱	-۰/۲۵۱	-۳/۸۳	۰/۰۰۱	۱/۰۵	
۴ اقتصادی (X ₄)	۰/۷۲۷	۰/۵۲۸	۰/۵۱۸	۰/۳۹۴	۰/۱۵۲	۲/۲۶	۰/۰۲۵	۱/۶۹	
۵ اجتماعی-فرهنگی (X ₅)	۰/۷۳۴	۰/۵۳۹	۰/۵۲۶	۰/۴۶۰	۰/۱۶۵	۲/۰۱	۰/۰۴۵	۲/۵۱	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

$$Y = 12/883 + 0/724(X_1) + 0/545(X_2) - 0/251(X_3) + 0/394(X_4) + 0/460(X_5)$$

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین سن اعضا و توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی رابطه منفی و معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. به عبارتی هرچه سن افراد پایین‌تر باشد، به توسعه پایدار واحد تولیدی خود بیشتر توجه می‌کنند و برعکس. این نتیجه با یافته تحقیق جنیدی (۲۰۱۲) همسوست. این موضوع نشان می‌دهد افراد جوان‌تر، اغلب به دلیل دارا بودن سواد کافی و قرار گرفتن در وادی اطلاعات بروز، نسبت به بحران فقر، امنیت

غذایی، نابودی منابع و در کل مسائل توسعه آگاهی بیشتری داشته و گرایش بهتری به توسعه پایدار در بخش کشاورزی و به خصوص تعاونی‌های تولید دارند. لذا پیشنهاد می‌شود که ضمن توجه به افراد بزرگسال و ارائه آموزش‌هایی در زمینه پایداری منابع تولید به آن‌ها، بیشتر به افراد جوان‌تر توجه شود چرا که آن‌ها طلایه‌داران پیشرفت و توسعه کشاورزی آینده جامعه می‌باشند.

نتایج آزمون اسپیرمن نشان داد که بین میزان تحصیلات اعضا و توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۹۵ درصد اطمینان وجود دارد. این نتیجه با تحقیق نجفی و همکاران (۱۳۹۳) همسوست. به نظر می‌رسد که هرچه سطح سواد اعضا کافی باشد، به همان اندازه نیز در جهت توسعه پایدار واحد تولیدی خود حرکت می‌کنند. بنابراین، میزان تحصیلات در پایداری واحدهای تولیدی افراد نقش مؤثری دارد. لذا نهادهای مربوطه باید دسترسی اعضا را به آموزش تسهیل کنند و خود تعاونی‌ها نیز به این مهم توجه داشته باشند.

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین سابقه عضویت اعضا و توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. این نتیجه با یافته تحقیق جنیدی (۲۰۱۲) و نجفی و همکاران (۱۳۹۳) همسوست. این امر نشان می‌دهد که افراد با سابقه عضویت بالا به دلیل بهره‌مندی از مزایای حاصل از عضویت در تعاونی و همچنین داشتن رابطه با یکدیگر و اطلاعاتی که در اختیارشان قرار گرفته اهمیت بیشتری به توسعه پایدار واحد تولیدی خود می‌دهند.

طبق نتایج آزمون کای دو بین متغیر محل سکونت اعضا و توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی شهرستان رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۹۵ درصد اطمینان وجود دارد. این نتیجه با نتیجه تحقیق جنیدی (۲۰۱۲) و سریانی‌دیز و همکاران (۲۰۱۱) همسوست. بنابراین، افراد ساکن روستا به توسعه پایدار تعاونی بیشتر توجه می‌کنند که دلیل آن می‌تواند دلبستگی و تعهد آنان به تعاونی و واحد تولیدی باشد. لذا پیشنهاد می‌شود که اداره تعاون و سازمان‌های مربوطه به جوامع روستایی اهمیت بیشتری دهند. همچنین مدیران، که نقش مهمی در توسعه تعاونی دارند، سعی کنند بیشتر از روستاییان عضوگیری کنند و خدمات ارائه دهند.

به منظور بررسی رابطه عامل اجتماعی- فرهنگی اعضا و توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج نشان داد که در این باره رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. که این نتیجه با نتایج مطالعه حیدری‌ساریان (۱۳۹۰)، کرمی و علی‌بیگی، (۱۳۹۳)، نخوما (۲۰۱۱)، پاودیال (۲۰۱۰)، ایزدی و همکاران (۱۳۹۲)، خسروی پور و همکاران (۱۳۹۰)، سامیان و همکاران (۱۳۹۱)، محمودزاده و صبوری (۲۰۱۴)، امینی و همکاران (۲۰۰۸)، لیبراند و چارلس لینگ (۲۰۱۴) همسوست. بنابراین با آموزش‌های لازم و بهره‌گیری از اندیشه‌ها و آموزه‌های دینی باید افراد را از فلسفه تعاون آگاه کرد تا اعتقاد و باور به تعاون در آنان شکل بگیرد و همچنین زمینه‌های مشارکت فعال اعضا فراهم شود.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین عامل شخصیتی اعضا و توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. این نتیجه با نتایج مطالعه کرمی و علی‌بیگی (۱۳۹۳)، ناوکویس و پاور (۲۰۰۵)، مونتس و مادامبا (۲۰۱۳) و ساریاندیزی و همکاران (۲۰۱۱) همسوست. بنابراین باید استعدادها و توانایی‌های اعضا از سوی ادارات تعاون و جهاد کشاورزی شناسایی شده و مورد حمایت قرارگیرد تا به کارآفرینانی موفق تبدیل شوند.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین عامل آموزشی-ترویجی و توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد به این معنی که هر چه در امر آموزش هزینه شود به همان اندازه نیز شاهد توسعه‌یافتگی خواهیم بود. این نتیجه با نتایج مطالعه حیدری‌ساریان (۱۳۹۰)، کرمی و علی‌بیگی، (۱۳۹۳)، پاودیال (۲۰۱۰)، خسروی پور و همکاران (۱۳۹۰)، محمودزاده و صبوری (۲۰۱۴) و ساریاندیز و همکاران (۲۰۱۱) همسوست. لذا باید با ارائه نشریات و بروشورها و برگزاری کلاس‌های آموزشی، اعضا را نسبت به توسعه پایدار و واحدهای تولید و همچنین مسائل پیش رو آگاه ساخت. همچنین با بهبود حجم و کیفیت خدمات آموزشی، جامعه روستایی را برای استقبال از تعاونی‌ها آماده کرد. در این راستا لازم است ادارات تعاون و جهاد کشاورزی با سعی و تلاش هر چه بیشتر، زمینه را برای

پربارتر نمودن خدمات ترویجی فراهم کنند تا ضمن بالا بردن سطح آگاهی افراد در زمینه تعاونی، دانش فنی آن‌ها نیز افزایش یابد و در نهایت بستری مناسب جهت توسعه پایدار فراهم گردد.

به منظور بررسی رابطه عامل مدیریتی و توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. که نتایج نشان داد در این باره رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. این نتیجه با نتایج مطالعه کرمی و علی‌بیگی، (۱۳۹۳)، نخوما (۲۰۱۱)، سامیان و همکاران (۱۳۹۱)، امینی و همکاران (۲۰۰۸)، گارنوسکا و همکاران (۲۰۱۱)، مونتس و مادامبا (۲۰۱۳) و ساریاندیز و همکاران (۲۰۱۱) همسوست. بر پایه نتایج همبستگی و رگرسیونی، عامل مدیریتی مهم‌ترین نقش را در توسعه تعاونی دارد و لذا این امر بایستی مورد توجه اعضای تعاونی‌ها و کارشناسان تعاون قرار گیرد و مدیرانی استخدام شوند که از مهارت‌های مدیریتی و تحصیلات کافی و در نتیجه، از تجربه و کارآمدی برخوردار باشند و در جهت رشد و توسعه تعاونی‌ها بکوشند.

به منظور بررسی رابطه عامل اقتصادی و توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. در این باره نتایج نشان داد که رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. این نتیجه با نتایج مطالعه حضرتی و همکاران (۱۳۹۲)، حیدری‌ساربان (۱۳۹۰)، کرمی و علی‌بیگی، (۱۳۹۳)، سامیان و همکاران (۱۳۹۱)، ایزدی و همکاران (۱۳۹۲)، رجایی و همکاران (۲۰۱۱) و محمودزاده و صبوری (۲۰۱۴) همسو و با نتایج اوزدمیر (۲۰۰۵) و چلیک و همکاران (۲۰۱۲) ناهم‌سوست. از آنجا که اعضای تعاونی‌ها اغلب درآمدی متوسط داشتند، لذا ضمن سرمایه‌گذاری بلندمدت افراد در واحدهای تولید خود، بایستی نهادهای مربوطه نیز به منظور آسودگی خاطر افراد و جبران خسارات وارده، واحدهای تولیدی را بیمه نموده و از قوانین دست و پا گیر در این زمینه بکاهدند و همچنین در زمینه بازاریابی محصولات آگاهی‌های لازم را به اعضا بدهند تا بتوانند دست واسطه‌ها را کوتاه کنند.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین عامل سیاستی و توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. این نتیجه با نتایج

مطالعه آقاصفیری و همکاران (۱۳۹۳)، نخوما (۲۰۱۱)، رجایی و همکاران (۲۰۱۱)، محمودزاده و صبوری (۲۰۱۴)، گارنوسکا و همکاران (۲۰۱۱)، و ساریاندیزو همکاران (۲۰۱۱) همسو و با نتایج پژوهش اوزدمیر (۲۰۰۵) ناهمسوست. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که به منظور توسعه و رشد بخش تعاون و تعاونی‌ها بستر قانونی مناسبی ایجاد شود و همچنین نظارت و حمایت دولت از بخش تعاون و کشاورزی بیش از پیش با برجا گردد و سیاست واحدی در قبال بخش کشاورزی و به خصوص تعاونی‌های کشاورزی اتخاذ شود.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین عامل زیست‌محیطی و توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. این نتیجه با نتایج مطالعه ایزدی و همکاران (۱۳۹۲)، جنیدی (۲۰۱۲) و سلیمزاده و همکاران (۲۰۱۳) همسو و با نتیجه پژوهش اوزدمیر (۲۰۰۵) و چلیک و همکاران (۲۰۱۲) ناهمسوست. از آنجا که رعایت کردن مسائل زیست‌محیطی جزء لاینفک توسعه پایدار می‌باشد، پیشنهاد می‌شود که حتی‌المکان واحد تولیدی در اختیار و مالکیت افراد باشد، چرا که افراد به دلیل مالکیت منابع یا وسایل خود بهتر از آن محافظت می‌کنند. همچنین کشاورزان را از مسائل و بحران‌های زیست‌محیطی آگاه و طوری آن‌ها را حمایت کرد تا با استفاده از فناوری‌های سازگار با محیط‌زیست هر چه بهتر و بیشتر در راستای توسعه پایدار واحدهای تولیدی خود گام بردارند.

در این پژوهش به منظور پیش‌بینی عوامل تأثیرگذار بر توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی از رگرسیون چندمتغیره استفاده شد. متغیرهایی که با متغیر وابسته تحقیق (توسعه پایدار تعاونی) همبستگی داشتند به روش گام به گام وارد معادله شدند و در نهایت معادله رگرسیون به دست آمد. بر همین اساس، ۵۲/۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته به وسیله ۵ متغیر وارد شده به معادله (به ترتیب میزان تبیین: عامل مدیریتی، شخصیتی، سن، اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی) تبیین شد. این نتیجه با نتایج پژوهش مرادی و علی‌بیگی (۱۳۸۹) و محمودزاده و صبوری (۲۰۱۴) همسوست.

منابع

- آقاصفیری، ح.، حسینی، س.م. و کرباسی، ع. (۱۳۹۳). شناسایی و تدوین راهبردهای مناسب توسعه‌ی تعاونی‌های تولید کشاورزی ایران. *فصلنامه تعاون و کشاورزی* ۳، (۱۰)، ۸۴-۶۵.
- ایزدی، ب.ا.، رضایی مقدم، ک.، زمانی، غ. و میاندشتی، ن. (۱۳۹۲). سازه‌های موثر بر توسعه کارآفرینی در مشاغل کوچک روستایی شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز.
- حیدری ساربان، و. (۱۳۹۰). بررسی عوامل مؤثر بر تشکیل تعاونی‌های تولیدی در مناطق روستایی (مطالعه‌ی موردی: استان اردبیل). *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، (۸۰)، ۱۱۸-۱۰۳.
- حضرتی، م.، بابایی فینی، ا. م. و رحمانی، ب. (۱۳۹۲). تحلیل راهبردهای مؤثر بر توسعه تعاونی‌های کشاورزی در اقتصاد روستایی (مطالعه موردی: شهرستان خدابنده). *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، (۱۱)، ۳، ۱۱۳-۱۳۲.
- خسروی پور، ب.، برادران، م.، غنیان، م.، منفرد، ن. و گودرزی، ز. (۱۳۹۰). بررسی ضرورت و ویژگی‌های یک تعاونی کشاورزی کارآفرین. *کار و جامعه*، شماره ۱۳۵، ۴۶-۵۴.
- خسروی پور، ب. و فروشانی، ن. (۱۳۹۰). مشارکت زنان و توسعه‌ی پایدار روستایی. *کار و جامعه*، شماره ۱۳۲-۱۳۳، ۵۶-۶۸.
- سامیان، م.، اسدی، م. و نصیری، م. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های روستایی: مطالعه موردی در تعاونی‌های روستایی منتخب شهرستان همدان. *مجموعه مقالات همایش ملی توسعه روستایی*. ۱۴ و ۱۵ شهریور ۱۳۹۱. دانشگاه گیلان. رشت.
- شاه‌ولی، م.، دهقانپور، م. و نامجویان شیرازی، ز. (۱۳۸۵). تبیین پایداری توسعه‌ی روستایی به کمک نمادها. *فصلنامه روستا و توسعه*، شماره ۹(۲)، ۴۷-۷۶.
- شمس‌الدینی، ع. (۱۳۸۸). نقش شرکت‌های تعاونی در توسعه پایدار شهرستان ممسنی. *تعاون*، ۲۰(۲۰۴ و ۲۰۵)، ۸۹-۱۰۳.

صفری‌شالی، ر. (۱۳۸۰). نقش تعاونی‌های تولید روستایی در توسعه پایدار بخش کشاورزی. *ماهنامه علوم سیاسی*، شماره ۱۶۷ و ۱۶۸، ۱۱۲-۲۱۹. بازیابی شده از:

<http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/>

عباسی، م. و فورچیان، ن. (۱۳۸۸). شناسایی عوامل موثر بر توسعه تعاونی‌های دانش‌آموختگان دانشگاهی. *فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی*، ۳(۲)، ۱۴۳-۱۷۰.

فتحی، س. و مطلق، م. (۱۳۸۹). رویکرد نظری بر توسعه‌ی پایدار روستایی مبتنی بر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات (ICT). *فصلنامه جغرافیای انسانی*، ۲(۲)، ۴۷-۶۶.

فراهانی، ح.، جوانی، خ. و کرمی دهکردی، ا. (۱۳۹۱). تحلیل پایداری اجتماعی-اقتصادی تولید زعفران و تأثیر آن بر توسعه‌ی روستایی مورد: دهستان بالا ولایت شهرستان تربت حیدریه. *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۱(۲)، ۹۵-۱۱۲.

کرمی، ش. و علی‌بیگی، ا.ح. (۱۳۹۳). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل تأثیرگذار بر توسعه تعاونی‌های تولیدی کشاورزی. *فصلنامه تعاون و کشاورزی*، ۳(۱۰)، ۱۱۱-۱۴۰.

مالکی، ه. (۱۳۹۲). تعیین جایگاه تعاون (روستایی، کشاورزی و تولید روستایی). *فصلنامه تعاون و روستا*، ۵ (۱۷ و ۱۸)، ۹-۳۸.

مرادی، ح. و علی‌بیگی، ا.ح. (۱۳۸۹). بررسی عوامل موثر بر موفقیت تعاونی‌های شیلات استان کرمانشاه. *فصلنامه تعاون*، ۲۱ (۳).

نجفی، ن.، غنیان، م.، خسروی‌پور، ب.، برادران، م. و دحیمای، ع. (۱۳۹۳). شناسایی عوامل موثر بر موفقیت شکل‌های آب‌بران: دیدگاه بهره‌برداران حوزه‌های کرخه شمالی و جنوبی استان خوزستان. *علوم ترویج و آموزش کشاورزی*، ۱۰(۲)، ۱۰۵-۱۲۱.

نصیری، ا. (۱۳۸۹). آثار تشکیل تعاونی‌های تولید کشاورزی بر بهبود شاخص‌های توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعضا: مطالعه‌ی موردی روستاهای شهرستان زنجان. *فصلنامه روستا و توسعه*، ۱۳(۳)، ۱۲۷.

- Amini, A. M., Zeynal Hamadani, A., & Ramazani, M. (2008). Assessment of the most Important intra-organizational factors in success of Tehran's poultry cooperatives. *JWSS-Isfahan University of Technology*, 12(43), 285-295.
- Borda-Rodriguez, A., & Vicari, S. (2014). Rural co-operative resilience: The case of Malawi. *Journal of Cooperative Organization and Management*, 2(1), 1-11.
- Çelik, A., Metin, İ., & Çelik, M. (2012). Taking a photo of Turkish fishery sector: a swot analysis. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 58, 1515-1524
- Eid, M., & Martínez-Carrasco Pleite, F. (2014). The International Year of Cooperatives and the 2020 Vision. *Eurices Working Papers*, 14(71), 1-20.
- Frese, M., & Gielnik, M. M. (2014). The psychology of entrepreneurship. *Annu. Rev. Organ. Psychol. Organ. Behav.*, 1(1), 413-438.
- Garnevskaja, E., Liu, G., & Shadbolt, N. M. (2011). Factors for successful development of farmer cooperatives in Northwest China. *International Food and Agribusiness Management Review*, 14(4), 69-84.
- ILO (International Labour Organization). (2014). *Cooperatives and the sustainable development goals. A contribution to the post-2015 Development Debate. A Policy Brief. Cooperatives Unit Enterprises Department 4 route des Morillons.*

- IYC (2012). *Agricultural cooperatives: paving the way for food security and rural development*. International Year of Cooperatives. Retrieved from <http://www.iyc.org/images/empent/static/coop/pdf/english.pdf>.
- Joneydi, M. S.(2012). Factors affecting in sustainability of agricultural production systems in Iran .Scholars Research Library. *Annals of Biological Research*, 3 (9),4578-4583.
- Kalkan, M., & Kaygusuz, C. (2012). *The Psychology of Entrepreneurship*. Edited by Thierry Burger-Helmchen,1, 3-27.Retrieved from/ www.intechopen.com.
- Liebrand, C. B., & Charles Ling, K.(2014).Member Satisfaction with their cooperatives: Insights from dairy farmers. USDA rural development. *Rural Business-Cooperative Service*. RBS Research Report 229.
- Mahmoodzadeh, J., Sabouri, M. S.(2014). Factors affecing farmers'tendency to establish production cooperetives by factor analysis in Mahabad (west Azarbaijan province, Iran).*International Journal of Plant, Animmal and Environmeantal Science*.4(2), 245-250.
- Montes, N. D., & Madamba, J .A .B. (2013). A review of alliances and cooperative business models in contemporary cooperativism: Strategic implications for sustaining Philippine cooperative enterprises. commemorative book. *Cooperative Enterprise Development*: 44-51.
- Neumayer, E. (2001). Analysis the human development index and sustainability a constructive proposal. *Ecological Economics*, 39, 101–114.

- Nkhoma, A. T. (2011). *Factors affecting sustainability of agricultural cooperatives: lessons from Malawi*. A thesis presented in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of AgriCommerce at Massey University. New Zealand, March, 2011 (Doctoral dissertation).
- Novkovic, S., & Power, N. (2005). Agricultural and rural cooperative viability: A management strategy based on cooperative principles and values. *Journal of Rural Cooperation*, 33(1), 67-78.
- Özdemir, G. (2005). Cooperative-shareholder relations in agricultural cooperatives in Turkey. *Journal of Asian Economics*, 16(2), 315-325.
- Pavdial, K. (2010). *How to leverage the co-operative movement for poverty reduction, growth and investment group*. Retrieved From http://www.iseg.utl.pt/~depteco/iseg_ecosemin_0304_sabs.pdf.
- Rajaei, Y., Yaghoubi, J., & Donyaie, H. (2011). Assessing effective factors in development of entrepreneurship in agricultural cooperatives of Zanjan province. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 1521-1525
- Salimzadeh, P., Courvisanos, J., & Nayak, R. R. (2013). Sustainability in small and medium sized enterprises in regional Australia: A framework of analysis. 26th Annual SEAANZ Conference Proceedings. 11-12. 2013. Sydney. Retrieved from www.seaanz.org
- Sariannidis, N., Galani, D., & Xanthos, G. (2011). A new cooperative model of micro and small enterprises (MSEs) for sustainable development. *Archives of Economic History*, 1(1), 57-70.

Perceptions of Agricultural Production Cooperative Members Regarding Sustainable Development in Naghadeh Township

L. Haji¹, M. Chizari^{2*}, Sh. Choobchian³

Received: 09/04/2015 Accepted: 29/08/2015

Abstract

This study aimed to investigate the factors affecting sustainable development of agricultural production from the viewpoints of Naghadeh Township cooperative members. A survey method was used to conduct this research. This research was a descriptive-correlational study. The data collection tool was a questionnaire and the population included members of agricultural production cooperatives of Naghadeh Township (N=778). The sampling method was stratified random sampling 260 selected members. The validity of the questionnaire was gained through a panel of experts in the department of agricultural extension and education at Tarbiat Modares University. Furthermore, in order to assess the reliability of the research tool, Cronbach's Alpha test was used. The value of Cronbach's Alpha test for different parts of the questionnaire was between 0.78 and 0.82. Statistical tests used in this study were, Spearman, Pearson correlation coefficient, and stepwise multiple regression. The results of correlation analysis showed that age, location, historical membership, education and socio-cultural, personality, educational-extensional, managerial, economic, politics, and environmental factors had significant relationship with the dependent variables. The results of multiple-regression revealed that between various variables, five variables such as: personality, Managerial, age, social-cultural and economic had greatest impact on sustainable development of agricultural production in Naghadeh Township cooperatives. Collectively 52.6 percent of dependent variable was explained.

Keywords: Agricultural Production Cooperatives, Sustainable Development, Naghadeh Township

---

1. Former Master Student, Department of Agricultural Extension and Education, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

2. Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

*Corresponding Author

E-mail: mchizari@modares.ac.ir

3. Assistant Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran